

Gmina Olszanka

W dniu 10 sierpnia 1997 r. Rada Gminy Olszanka podjęła uchwałę o nadaniu herbu i flagi gminie. Przygotowania do podjęcia takiej uchwały trwały już od dłuższego czasu. Wypracowanie ostatecznego kształtu i symboliki herbu zostało poprzedzone długotrwałym poszukiwaniem w historii gminy wydarzeń wartych upamiętnienia w symbolice herbu. Po przesłaniu niezbędnych materiałów w postaci historii naszej gminy, Centrum Heraldyki Polskiej opracowało ostateczny kształt herbu.

Herb Gminy Olszanka to na czerwonym polu trzy kłosa i umieszczone nad nimi dwa krzyże: military i unicki w złotym kolorze. Każdy z elementów ma swoją symbolikę: trzy kłosa; symbolizują zarówno rolniczy charakter gminy jak i hojność Matki-Ziemi, z płodów której hojnie korzystają mieszkańcy, krzyż military; nawiązuje do walk w okresie powstania styczniowego toczących się na terenie gminy, krzyż unicki; to nawiązanie do wiary i przeszłości, kiedy to na terenie naszej gminy istniały parafie unickie, których wyznawcy, w czasie zaboru rosyjskiego, byli dotkliwie męczeni. Krzyż ten jest też symbolem jedności i współistnienia obok siebie dwóch religii: katolickiej i unickiej.

Historia

Począwszy od X w. rozpoczął się napływ na Podlasie pierwszych osadników wywodzących się z drobnej szlachty mazowieckiej, która zasiedlała tereny wzdłuż Bugu i Narwi. Proces ten nie ominął i terenów należących dzisiaj do gminy Olszanka. Na terenie gminy można też odnaleźć ślady jeszcze starszego osadnictwa pochodzącego ze średniowiecza: resztki grodziska w miejscowości Klimy. Tereny dzisiejszego powiatu łosickiego należały do ziemi drohickiej, później częściowo do mielnickiej. W średniowieczu wzdłuż Bugu a następnie w górę Toczny rozprzestrzeniło się osadnictwo ruskie z ziemi brzeskiej. Fala osadnictwa mazowieckiego postępowała w górę Liwca. W okolicy Łosic w XV w. nastąpiło zetknięcie się tych dwóch elementów etnicznych. Na terenach dzisiejszej gminy, podobnie jak i na całym Podlasiu ścierały się wpływy litewskie i ruskie, z których ludność utworzyła swoją własną, niepowtarzalną kulturę. Od zachodu i południa teren dzisiejszego miasta Łosice otaczały osady drobnej szlachty mazowieckiej: Pietrusy, Szawły, Bolesty, Wyczółki, Szańków, Radlnia, Biernaty - Rudnik, Biernaty, Płosodrze, Nowosielec, Biernaty - Średnie. Na wschód od Łosic powstawały osady ruskie. Z początków osadnictwa pochodzą nazwy miejscowości z terenu gminy. W XVI w. istniała już większość z nich, część pod trochę innymi nazwami: Bejdy-Beydy, Szydłówka-Sidłowska, Próchenki-Prochenka, wieś będąca przez pewien czas tzw. królewszczyzną, Korczówka-Korczowatka, Korczówka Wyczółki-Wiczołki, Bolesty-Bolesthi, Szawły-Sawli. Nazwa Olszanka należy do nazw tzw. pochodzenia topograficznego. Rody szlacheckie przybywające na te tereny i osiedlające się tutaj nadawały tworzonemu przez siebie osadom nazwy najczęściej pochodzące od nazwisk, zajęcia, przydomków itp., kolejni osadnicy wychodzący z istniejących już siedlisk, zakładali nowe osiedla którym nadawali nazwy wywodzące się z miejsca osiedlenia. Nazwa Olszanka wywodzi się najprawdopodobniej z osady założonej w pobliżu lasu olchowego, olszyny,

których i obecnie nie brakuje na naszych terenach. Początkowo ziemie dzisiejszej gminy należały do Wlk. Księstwa Litewskiego od 1520 roku do utworzonego przez króla Zygmunta Augusta województwa Podlaskiego. Jeszcze wcześniej bo w roku 1505 król Aleksander Jagiellończyk nadał Łosicom przywilej lokacyjny. Około roku 1560 miasto Łosice i południowa część starostwa mielnickiego zostały wyodrębnione jako osobna dzierżawa wkrótce nazwana starostwem łosickim. W skład starostwa weszły: Kornica, Rudka, Szpaki, Szydłówka, Olszanka, Próchenki, Łepki, Korczówka. Po rozpadzie województwa w 1566 roku na ziemię drohicką i bielską, weszły w skład ziemi drohickiej, powiat mielnicki, starostwo łosickie. Od 1795 r. tereny należące do gminy weszły do zaboru austriackiego, nazywane były Galicją Zachodnią. W latach 1809 - 1815 należały do departamentu siedleckiego w księstwie Warszawskim. Województwo podlaskie w 1815 roku zostało podzielone na 4 obwody. Gmina Olszanka weszła w skład obwodu bielskiego powiat łosicki. Lata 1864-1914 to czasy przynależności Olszanki do guberni siedleckiej powiat konstantynowski i zaistnienia Olszanki jako gminy. Od 1912 roku gmina należała do guberni lubelskiej pozostając nadal w powiecie konstantynowskim. W latach 1915-1918 po zajęciu tych terenów przez wojska austro-węgierskie powiat konstantynowski miał swą siedzibę w Janowie, zarządzany był przez komendy etapowe. 1918-1939. W 1918 roku Rada Regencyjna w miejsce okręgów na jakie dzieliło się generalne gubernatorstwo, utworzyła powiaty. W 1919 roku utworzono 5 województw, w tym województwo lubelskie obejmujące teren dwóch przedwojennych guberni: lubelskiej i siedleckiej. W skład nowoutworzonego województwa lubelskiego weszła gmina Olszanka. Po 1933 roku Olszanka weszła w skład powiatu siedleckiego, a w 1939 r. wraz z całym powiatem siedleckim przyłączona została do dystryktu warszawskiego. Po wojnie województwo lubelskie powróciło do starych granic i Olszanka ponownie znalazła się w powiecie siedleckim. 6.X.1948 roku cały powiat siedlecki, a wraz z nim gmina Olszanka przyłączony został do województwa warszawskiego. W 1960 r. Olszanka, pozostając w województwie warszawskim, weszła w skład nowoutworzonego powiatu łosickiego. W 1975 roku po nowym podziale administracyjnym Polski, Olszanka znalazła się w granicach województwa białkopodlaskiego. Po ostatniej reformie administracyjnej od 1 stycznia 1999 r. gmina Olszanka wraz z całym powiatem łosickim należy do województwa mazowieckiego. Koniec XIX i początek XX w. to okres prześladowania unitów przez carat. Po 1596 roku wyznanie unickie istniało na terenie Podlasia na równi z wyznaniem katolickim. Parafie unickie istniały i na terenie naszej gminy, a najstarsza taka parafia została erygowana w Próchenkach, gdzie w 1669 roku król Michał Korybut Wiśniowiecki ufundował i wyposażył cerkiew unicką. W okresie zaborów unicy byli dotkliwie prześladowani. Represje ze strony zaborców nie ominęły i parafii z naszej gminy. Wielu mieszkańców podczas tych prześladowań straciło życie bądź zostało zesłanych na Sybir. Prześladowania ustały po 1905 roku, wraz z ukazem carskim gwarantującym swobodę wyznania. W wielu miejscowościach żyją potomkowie prześladowanych, w kościołach parafialnych fundowane są tablice poświęcone ich pamięci. Niewątpliwie, z historycznego punktu widzenia, dzisiejsza gmina Olszanka to obszar posiadający interesującą historię. Leżące wokół osady Olszanka tereny były z nią ściśle związane. W polskiej literaturze historycznej, niezależnie od okresów utrwalił się pogląd, że ziemie leżące wokół Łosic stanowiły część Południowego Podlasia, również, na której ścierały się wpływy Słowian zachodnich i wschodnich. Już w średniowieczu przechodził przez gminę trakt handlowy z Zachodu na Wschód oraz ważna, aż do czasu przeniesienia stolicy z Krakowa do Warszawy, droga komunikacyjna z Polski na Litwę. Większość wsi na terenie gminy powstała w średniowieczu, tylko nieliczne założono w okresie nowożytnym lub uznano ich samodzielność administracyjną w XIX i XX w. Słabość ekonomiczna tychże obszarów i wzrost w 2 poł. XIX w. znaczenia ludności chłopskiej, zaowocował dwoma formami parcelacji XIX-wiecznych gruntów państwowych i wspólnotowych oraz XX-wiecznych z lat 20- i 30-tych. Szczególne znaczenie dla rozwoju osadnictwa na terenie gminy ma faza druga, w jej wyniku większość wsi powiększyła się o tzw. kolonie. Cechą wartą podkreślenia jest trwałość podziału parafialnego, który na tym obszarze przetrwał niemal bez zmian.

Terazniejszość

Gmina Olszanka położona jest na obszarze Podlasia we wschodniej części woj. mazowieckiego, w południowo zachodniej części powiatu łosickiego. Warszawa oddalona jest od siedziby gminy o 120 km na zachód. Przed wprowadzeniem 1 stycznia 1999 roku trójstopniowego podziału terytorialnego kraju gmina Olszanka należała do woj. białkopodlaskiego.

Gmina Olszanka sąsiaduje z następującymi gminami: od południowo-wschodu graniczy z gminą Międzyrzec Podlaski w województwie lubelskim, od zachodu z gminami Zbuczyn Poduchowny, Mordy i Przesmyki z powiatu siedleckiego, a od północy i wschodu z gminami Łosice i Huszlew w powiecie łosickim. Gmina Olszanka leży na Wysoczyźnie Siedleckiej. Na jej terenie znajdują się źródła dwóch rzek Liwca i Tocznnej. Do gminy Olszanka należy 17

sołectw: Bejdy, Bolesty, Dawidy, Hadynów, Klimy, Korczówka-Kolonia, Korczówka, Mszanna, Nowe Łepki, Olszanka, Pietrusy, Próchenki, Radlnia, Stare Łepki, Szawły, Szydłówka, Wyczółki. Najbliższymi dla Olszanki ośrodkami miejskimi są: Łosice oddalone o 10 km na północ (obecnie powiat), Siedlce oddalone o 29 km na zachód, Międzyrzec Podlaski o 20 km na południowy wschód. W gminie nie ma linii kolejowych. Przez wschodni jej skrawek (Mszanna) przebiega droga krajowa nr 19, łącząca Suwałki z Barwinkiem (granica ze Słowacją) stanowiąca fragment ważnego szlaku drogowego łączącego kraje północnej Europy z krajami Morza Śródziemnego i Morza Czarnego. Powierzchnię gminy przecinają dwie rzeki: Liwiec i Toczna. Liwiec to lewostronny, największy dopływ Bugu. Wypływa on z podmokłych łąk w okolicach Próchenek. Na odcinku 23 km stanowi południowo-zachodnią granicę gminy. Toczna to także lewobrzeżny dopływ Bugu. Swoje źródło ma w miejscowości Korczówka i płynie w kierunku północnym.

Formy krajobrazu kulturowego i naturalnego na terenie gminy odzwierciedlają typowy dla Południowego Podlasia model użytkowania terenu. Działalność człowieka dążącego do uzyskania największych doraźnych korzyści drogą najmniejszych nakładów czytelna jest także w naszej gminie. Analiza obrazu form kulturowych pozwala na łatwe uchwycenie nieprawidłowości użytkowania. Obszary wokół Hadynowa oraz Nowych Łepiek stanowią krainę krajobrazową opartą o niewielkie ciek wodne. Wzdłuż nich rozłożyło się najdawniejsze osadnictwo gminy. Rolnicze użytkowanie dolin rzecznych jak i ziemi w strefach zabudowy i ich najbliższym sąsiedztwie spowodowało, że obszar ten w przeszłości nie przechodził gwałtownych przeobrażeń krajobrazu kulturowego. Cechy ogólne tych obszarów to niewielkie kontrasty brył i barw. Krajobraz charakteryzuje się otwartymi panoramami szerokich pól uprawnych, pasmami niskiej zabudowy i niewielkimi pasmami ścian leśnych.

Użytki ekologiczne na terenie Gminy Olszanka: [Białe Błoto](#) - [Błotniak](#) - [Liwo](#) - [Łużyk](#) - [Na Błotach](#) - [Wodnik](#)

Brak jest stref uprzemysłowionych, tak z braku wykwalifikowanej siły roboczej jak i szerszej gamy naturalnych surowców. Główne zagrożenia wartości połączonego krajobrazu kulturowego i naturalnego wynikają z:

- rozprzestrzeniania się chaotycznej zabudowy,
- endecyjdo regulacji układów wodnych, drożnych i leśnych,
- z faktu przeniesienia na obszary wiejskie charakterystycznych i nieciekawych podmiejskich podziałów parcelacyjnych,
- wprowadzania w istniejące przestrzenne struktury bezstylowego,
- pozbawionego kontekstu nowego budownictwa.

Niewątpliwym walorem tych miejsc jest czystość powietrza atmosferycznego oraz brak obiektów stanowiących uciążliwość dla środowiska i zdrowia ludzi. Żeźba terenu gminy jest mało zróżnicowana. Wysokości bezwzględne wahają się od 155,5 m n.p.m. w dolinie Liwca do 179,2 m n.p.m. w południowej części gminy. Morfologicznie cały obszar gminy położony jest w obrębie zdenudowanej wysoczyzny polodowcowej. W zachodniej i południowo-zachodniej części gminy jest to wysoczyzna płaska, na pozostałym obszarze falista. Południowo-zachodnie tereny gminy stanowią część rozległego obniżenia powytopiskowego występującego również w gminach: Zbuczyn Poduchowny i Mordy. Przez obniżenie, charakteryzujące się dość wyrównanym dnem przepływa rzeka Liwiec. Urozmaiceniem rzeźby terenu gminy są wzgórza moreny czołowej, pagórki kremowe, ozy i pola piasków przewianych. Wzgórza moreny czołowej występują w okolicach wsi Hadynów, Korczówka, Łepki Strare, Mszanna, Olszanka, Próchenki. Są to niewielkie wzniesienia o wysokościach względnych od 2 m do 5 m. Pagóry kremowe o wysokościach względnych ok. 3 m występują w rejonie wsi: Hadynów, Kolonia-Korczówka, Olszanka, Wyczółki. W okolicach wsi Klimy znajduje się oz. Pola piasków przewianych stanowiące porośnięte lasami obszary o powierzchni lekko falistej, wysokościach względnych do 5 m, występują pomiędzy wsiami Dawidy i Klimy oraz w rejonach wsi: Hadynów, Nowe Łepki, Stare Łepki. Powierzchnia wysoczyzny porozcinana jest dolinami Tocznej oraz bezimiennych cieków stanowiących dopływy Tocznej i Liwca. W podłożu gminy Olszanka występują skały krystaliczne, na których zalegają osady jury, kredy, trzeciorzędu oraz czwartorzędu. Utworami czwartorzędowymi są osady zlodowaceń (pleistoceny) i współczesne (holoceny). Gmina Olszanka położona jest na obszarze objętym zlodowaczeniem środkowopolskim, w strefie czołowo-morenowej stadiu Warty. W przypowierzchniowej warstwie gruntów gminy występują utwory pleistoceny (gliny i piaski lodowcowe, piaski oraz żwiry wodnolodowcowe) oraz utwory holoceny (piaski, żwiry i mułki rzeczne, utwory bagienne oraz piaski eoliczne). W obniżeniu powytopiskowym, zagłębieniach bezdopływowych, dolinie Tocznej, dolinach bezimiennych cieków występują utwory holoceny. Są to głównie torfy, a także piaski, żwiry, mułki i namuły aluwialne. Miejscach występowania utworów pleistoceny charakteryzują się korzystnymi dla budownictwa warunkami geologiczno-inżynierskimi.

Średnia roczna temperatura powietrza na terenie gminy wynosi około 7,0 °C. Średnio w roku jest 130 dni przymrozkowych. Na terenie gminy okres bezprzymrozkowy trwa około 160 dni, a okres wegetacyjny (liczba dni o średniej dobowej temperaturze nie niższej niż 5 °C) 210 dni. Największe zróżnicowanie warunków termicznych występuje pomiędzy dolinami i terenami podmokłymi, a obszarami wyniesionymi; o głębszym zaleganiu wód gruntowych. Rozległe obniżenie powytopiskowe, a także dolina Tocznej, doliny bezimiennych cieków stanowią obszary inwersyjne, predysponowane do zalegania chłodnego i wilgotnego powietrza. Średnia roczna wilgotność powietrza wynosi 81%. Obszar gminy otrzymuje średnio w roku 517 mm opadu atmosferycznego. Na obszarze gminy przeważają wiatry z sektora zachodniego. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi 3,5 m/s. Południowo-zachodnie tereny gminy Olszanka znalazły się w koncepcji Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET; POLSKA w granicach obszaru węzłowego o znaczeniu krajowym (13 K; Obszar Siedlecki). Jest to rozległy obszar obejmujący węzeł hydrograficzny - źródłiskowe odcinki rzek, spływających w trzech kierunkach: Liwca i Kostrzynia na północ, Krzny; na wschód i Świdra na zachód. Wschodnia część tego obszaru, obejmująca dolinę górnego Liwca znajduje się w granicach gminy Olszanka. Dolinę górnego Liwca zalicza się również do ostoi ptaków o randze międzykrajowej. Natomiast dolina Tocznej odznacza się regionalną rangą przyrodniczą. Pomimo walorów przyrodniczych dolin Liwca i Tocznej gmina Olszanka znajduje się poza Ekologicznym Systemem Obszarów Chronionych. Na terenie gminy ochroną przyrody objęty został jedynie głąz narzutowy we wsi Kol. Mszanna, który został uznany za pomnik przyrody. Gmina Olszanka charakteryzuje się niskim wskaźnikiem lesistości; 12,5% (średnia dla woj. mazowieckiego wynosi 22,15%). Lasy zajmują powierzchnię 1090 ha. Przeważają lasy prywatne. Lasy Skarbu Państwa, zarządzane przez Nadleśnictwo Sarnaki zajmują tylko 15 ha i wchodzi w skład Leśnictwa Huszlew. Wśród typów siedliskowych lasów dominują: bór świeży, bór mieszany świeży, las świeży. W drzewostanie gatunkiem dominującym jest sosna zwyczajna.

całkowita powierzchnia: 87,62 km²

- użytki rolne 7,17 km² co stanowi 82%
- użytki leśne 1,10 km² co stanowi 12%
- gmina stanowi 11,32% powiatu

liczba ludności: 3327

gęstość zaludnienia: 37,97 osób/km²

Drogi:

powiatowe 49,386 km

gminne 60,5 km

Ogółem w gminie jest 676 gospodarstw indywidualnych.

Użytki rolne:

-grunty orne o areale 5 768 ha

-łąki i pastwiska o powierzchni 1 498 ha-lasy 1 070 ha

Warunki naturalne naszej gminy są podobne jak na całym Podlasiu. Gleby są niezbyt urodzajne, przede wszystkim piaszczyste gleby bielicowe, w większości III i IV klasy. Gleby klasy I i II na terenie gminy nie występują. Struktura gleb przedstawia się następująco:

Klasa III – 847 ha (9,6%) Klasa IV – 4.187 ha (47,9%) Klasa V – 2.036 ha (23,4%) Klasa VI – 107 ha (1,3%)

W gminie działa 10 jednostek Straży Pożarnej.

Jedynie instytucje kultury to trzy biblioteki, jedna gminna, która znajduje się w Olszance oraz dwie Filie Biblioteczne w Próchenkach i w Szydłowce.

Na terenie gminy funkcjonują 3 szkoły podstawowe i gimnazjum prowadzone przez gminę oraz jedna niepubliczna szkoła podstawowa prowadzona przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Próchenki.

Zabytki

- Kościół parafialny w Hadynowie z XVII - XVIII w. pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela
- Wiatrak drewniany z okresu międzywojennego w miejscowości Pietrusy
- Dom drewniany w Szydłówce z końca XIX w.
- Kapliczka w Olszance upamiętniająca męczeństwo Unitów na terenie Gminy Olszanka.

Dom drewniany w Szydłówce z końca XIXw.

Korcówka - przyroda

Kaplica w Korcówce pod wezwaniem św. Agaty

Kościół parafialny pod wezwaniem św. Jan Chrzciciela

Wiatrak drewniany z okresu międzywojennego

Kapliczka w Olszance